

“Surface Strategies” som landskabsurban metode

Rune Chr. Bach

Nordic Journal of Architectural Research
Volume 20, No 2, 2008, 11 pages
Nordic Association for Architectural Research
Rune Chr. Bach
Institute for Landscape and Urbanism, Aarhus School of Architecture, Denmark

TOPIC: LANDSKAB OG LANDSKABSARKITEKTUR

Abstract:

This paper discusses James Corner's idea of 'surface strategies' as a potential methodological base in conceptualizing a 'Landscape Urbanism'-project in the context of urban development.

It is the thesis that this methodological starting point can respond to the increasing demands to a process-orientated planning practice. Because it already in the concept development stage embeds elements of flexibility and reflexion into the architectural planning project, it is particularly qualified to manage the dynamic urban processes that dominate the practice of architectural planning today.

The Landscape Urbanism discourse is shortly introduced, with focus to the theoreticians and practitioners who tried to set out taxonomies for Landscape Urbanism projects and their relation to practice.

The three 'surface strategies' are analyzed and exemplified, and three different groupings of handling demarcation are set up. The demarcations are grouped according to their ability to adapt and assimilate new and changed conditions over time in the planning project.

In the end, design- and methodological guidelines for the Landscape Urbanism approach and the usage of the 'surface strategies' in a reflexive planning practice are staked out.

Keywords:

'landscape urbanism',
arkitektonisk planlægning, design-tilgang,
metode, landskab, planlægning

Dette paper diskuterer James Corners ide om 'Surface Strategies' som et muligt metodisk udgangspunkt for konciperingen af et landskabsurbant projekt i byudviklingsmæssig regi. Det er tesen at dette metodiske udgangspunkt kan imødekomme de stigende krav til en procesorienteret planlægningspraksis. Idet den indlejrer elementer af fleksibilitet og refleksion allerede i konceptudviklingen for arkitektoniske planlægningsprojekter er den særligt egnet til at håndtere de dynamiske urbaniseringsprocesser, der kendetegner den arkitektoniske planlægning i dag.

Den landskabsurbane diskurs introduceres kort med fokus på de teoretikere og praktikere, som har forsøgt at opstille taksonomier for landskabsurbane projekter i relation til praksis.

De tre 'surface strategies' gennemgås og eksemplificeres, og der opstilles tre forskellige grupperinger for håndtering af "grænsedragninger" – d.v.s. evnen til at indoptage nye forandrede vilkår i den landskabsurbane planlægning. Sidst peges der på mulige designmæssige retningslinjer, der opstår som resultat af den landskabsurbane tilgang og brugen af de tre 'surface strategies' i en refleksiv planlægningspraksis.

Landskabsurbane taksonomier¹

Papiret tager sit afsæt i spørgsmålet om hvordan den arkitektoniske planlægning kvalitativt kan behandle de urbaniseringsprocesser, der er opstået som et produkt af den øgede globalisering. Det er faktorer som øget individualisme, øget mobilitet, øgede kommunikationsmuligheder og øget konkurrence og samarbejde byer imellem, som i høj grad påvirker den arkitektoniske planlægnings praksis, men som ikke umiddelbart medfører en arkitektonisk ambition eller en egentlig arkitektonisk manifestation.

Processerne medvirker til at den konventionelle langsigtede planlægning ikke formår at håndtere eller reagere på udviklingen. Den franske sociolog Francois Ascher betegner den aktuelle postmoderne og postindustrielle udvikling som 'den tredje urbane revolution', og rejser spørgsmålet:

"How can we plan and create urban environments to make them efficient, attractive and equitable, in the context of the hypertext society and of cognitive capitalism?"

Francois Ascher, fra 'Metapolis:
A Third Modern Urban Revolution, 2004.

Han argumenterer for en 'refleksiv planlægning', hvor der i selve planlægningen er indlejret en erkendelse af påvirkningen af de ovennævnte processer og hvor planlægningen løbende revideres og korrigeres derefter. I denne erkendelse ligger der en kritik af 'den anden urbane revolution' (den modernistiske planlægningstradition som efterfulgte industrialiseringen), hvor de stive planlægningsmæssige urbane idealer fejlede:

"It is important not to fall into the trap of imposing grand urban designs, with a radical and ideological approach that would be fatal to their effectiveness. The cities of the 20th century will necessarily be varied..."

Francois Ascher, fra 'Metapolis:
A Third Modern Urban Revolution, 2004.

Også Rem Koolhaas reagerer på den konventionelle planlægningsdisciplin mangler i sit essay 'Whatever Happened to Urbanism?':

"If there is to be a 'new urbanism' it will not be based on the twin fantasies of order and omnipotence; it will be the staging of uncertainty; it will no longer be concerned with the arrangements of more or less permanent objects but with the irrigation of territories with potential; it will no longer aim for stable configurations but for the creation of enabling fields that accommodate processes that refuse to be crystallised into definite form..."

Koolhaas, 1995, p 969

Den landskabsurbane tilgang

Den landskabsurbane tilgang til den arkitektoniske planlægning opstod i midten af 1990'erne som reaktion på den konventionelle planlægnings manglende optikker og instrumenter til at håndtere de mere komplicerede urbane processer. Siden begrebet blev introduceret, er der produceret en større mængde artikler og projekter indenfor dets ramme.

Kimen til tilgangen opstod i dialog mellem landskabsarkitekt Charles Waldheim, landskabsarkitekt James Corner² og arkitekt Mohsen Mostafavi³. Corner (1998, 1999a, 1999b, 2003, 2006), Waldheim (2001, 2002, 2006) og Mostafavi (2003), har udover at introducere og udvikle begrebet, leveret en betydelig mængde materiale, både projekt- og teorimæssigt. Men også andre teoretikere har bidraget til specifikt til emnet. Der kan eksempelvis nævnes Graham Shane (2004, 2006), Kelly Shannon (2006), Marcel Smets (2002), Stan Allen (1999, 2002) og Julia Czerniak (2002).

Diskursen forener den landskabsarkitektoniske og de planlægningsmæssige discipliner, så det samlede virkefelt forøges. Tendensen til at de to områder overlappede hinanden har været tydelig i en årrække, og med koblingen blev disciplinernes tilgange, optikker, metoder, værktøjer og repræsentationsformer suppleret og udvidet. I frontispicen til 'The Landscape Urbanism Reader', betegnes tilgangen:

"Landscape Urbanism describes a disciplinary realignment currently underway in which landscape replaces architecture as the basic building block of contemporary urbanism. For many, across a range of disciplines, landscape has become both the lens through which the contemporary city is represented and the medium through which it is constructed."

Frontispice statement i 'The Landscape Urbanism Reader', Princeton Architectural Press, New York, 2006.

Set i forhold til konventionel planlægning, arbejder landskabsurbanismen ikke med objekter og bebyggelsesmønstre, men tager højde for de uvisse faktorer, der er forbundet med de tidligere nævnte urbaniseringsprocesser. Tilgangen er således i højere grad dynamisk og procesbaseret, og trækker dermed på en mere landskabsbaseret opfattelse af udvikling og påvirkning over tid frem for et konkret objekt- og prospekt-baseret projektforslag. Begrebet har især i de seneste år indskrevet sig som egentlig diskurs i planlægnings- og landskabsdisciplinerne i hovedsagelig Vesteuropa og Nordamerika.

Tilgangen er vidtfavnende, og omfatter projekter der arbejder med landskabelige eller urbaniseringsmæssige processer på regionalt plan, til bebyggelser tænkt og udformet som landskaber. Nærværende artikel behandler hovedsagelig den forgrening af landskabsurbanismen, der er orienteret mod arkitektonisk planlægning og de processer der er tilknyttet den. Når jeg refererer til et landskabsurban projekt, er det således den procesbaserede del af diskursen, som arbejder med byers spredning, jeg refererer til.

'Surface Strategies'

Flere teoretikere, praktiserende arkitekter og landskabsarkitekter har i flere omgange forsøgt at udarbejde en karakteristik af den landskabsurbane tilgang i forhold til praksis. Forsøgene spænder fra overordnede klassificeringer og opsætning af forståelsesmæssige

rammer (Corner 2003, 2006, Marot 1999), til meget konkrete designmæssige principper (Waldheim 2001, Reed 2006, Smets 2002, Bach & Clemmensen 2005)⁴.

James Corner beskriver i sin taksonomi i artiklen 'Landscape Urbanism' (Corner 2003) fem punkter for landskabsurbanismes relation til praksis: 'Horizontalität', 'Infrastructures', 'Forms of Process', 'Techniques' og 'Ecology'. Under punktet 'horizontalität', anviser han tre "lag" til at angribe en horisontal flade i et arkitektonisk planlægningsprojekt.

Det er min tese at disse tre lag kan videreudvikles og danne baggrund for en mulig landskabsurban metode⁵. Metoden er ganske kort beskrevet, og fremstår både uafprøvet og ikke eksemplificeret:

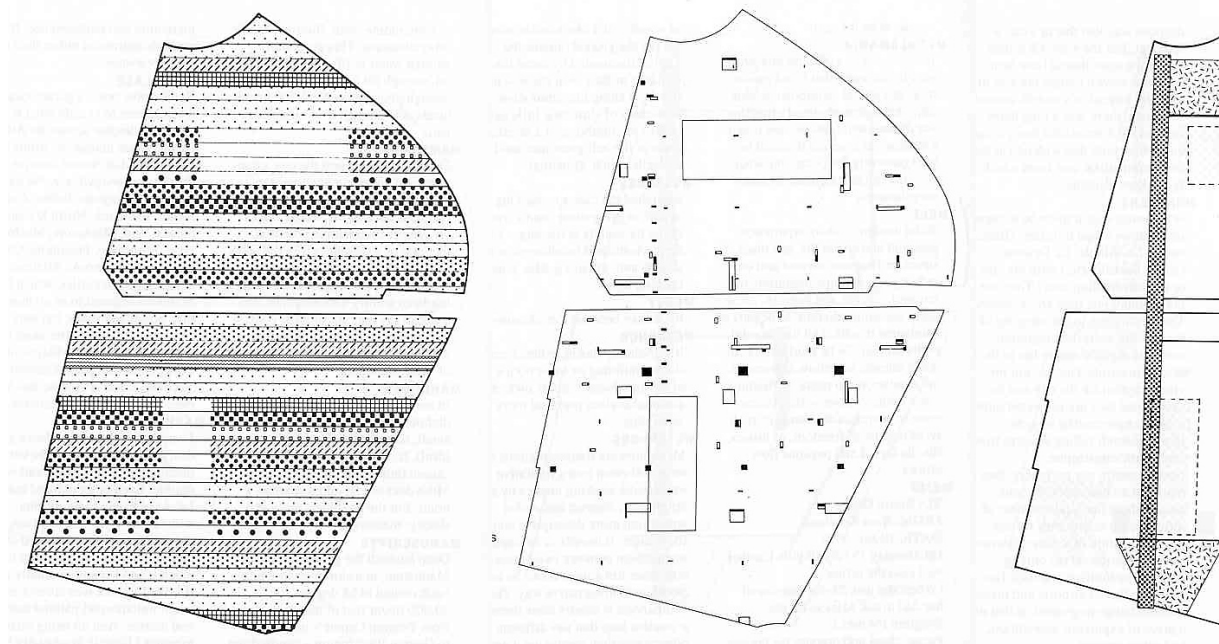
"Land division, allocation, demarcation and the construction of surfaces constitute the first act in staking out ground; the second is to establish services and pathways across the surface to support future programmes; and the third is ensuring sufficient permeability to allow for future permutation, affiliation and adaption."

James Corner (2003, s 60)

De tre lag kan benævnes som:

1: Demarkation, 2: Infrastruktur og 3: Adaption. I de to første lag kan der drages direkte parallel til den konventionelle fysiske planlægning. Et stykke land udstykes og matrikuleres til kommende brug, og der etableres infrastruktur, der underbygger og fordrer den kommende udvikling. Begge lag optræder i udvidet forstand i Corners samlede fem temaer i 'Landscape Urbanism'-artiklen, men deres funktion og rolle er i store træk den samme som i den konventionelle planlægning. Det tredje lag udgør derimod den ekstra dimension, der i store træk favner den landskabsurbane tilgang, eftersom det rummer både økologi- og proces-tænkningen og fordrer den dynamiske fleksible udviklingsmodel, som Corner eksempelvis er fortaler for. Det tredje lag kan derfor karakteriseres som værende et mere konceptuelt lag, der har det væsentligste af landskabsurbanismens tankegods indlejret, da det berører og rummer mange af de elementer og effekter, der karakteriserer tilgangen. Hvor de to første lag etablerer grænsedragning og 'byggemodning' i form af infrastruktur, får det tredje lag en mere konceptuel rolle, da det bearbejder, flytter og nedbryder de oprindelige grænsedragninger over tid.

Parc de la Villette:
De fire organiserende lag og alle
lag superimponeret (negativ).
Fra Koolhaas: 'SMLXL', 1995.

'Surface Strategies' som metodisk udgangspunkt

En mere konventionel tilgang til planlægningen med klare grænsedragninger, zoneopdelinger og et bygningsmæssigt og objektbaseret layout er som regel stabilt og fastlåst i sit udgangspunkt. I forhold hertil, er ændringer i højere grad tænkt ind i projektets udgangspunkt i et landskabsurbant projekt. Det er med andre ord tænkt til at kunne forandre sig over tid og i forhold til ikke-givne faktorer.

Forudsat at de tre 'surface strategies' følges, har metoden således indlejret elementer, der sikrer at det overordnede arkitektoniske greb ikke kompromitteres uanset udvikling og transformationer. Det tredje lag er med andre ord agent for den 'soft urbanism', som kendetegner et landskabsurbant projekt.

Forskellen i forhold til konventionel planlægning ligger i at de tre 'surface strategies' indtænker og aktiverer adaptationsmulighederne på et strukturelt plan, der har direkte indvirkning på det givnes projekts udformning. Optimalt rummer et projekt således et indbyrdes forhold mellem de tre strategiers strukturer og grænsedragninger, som medvirker til at projektet programmatisk kan varieres uden bekostning på det overordnede arkitektoniske koncept.

Grænsedragninger med 'surface strategies'

Analysere man de landskabsurbane referencprojekter⁶ ud fra de tre strategier, er det tydeligt at der i de forskellige projekter arbejdes med flere forskellige måder at omgå

grænsedragningerne på. Grænsedragningerne får tillagt forskellige karakterer og evner, der medfører at de ikke fremtræder som skarpe afgrænsninger, men er gennemtrængelige og adaptive.

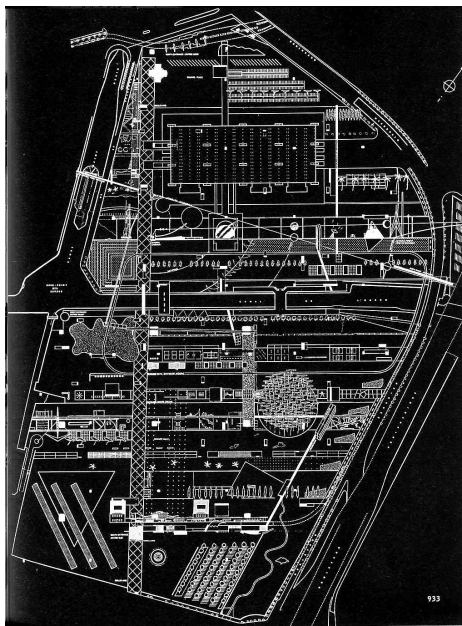
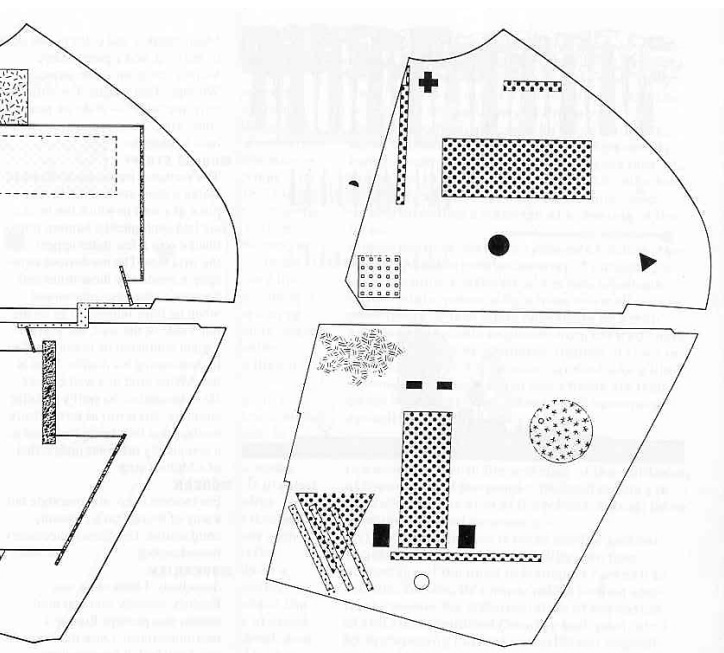
På baggrund af analyserne⁷ har jeg i det følgende opstillet tre forskellige måder at håndtere de tre 'surface strategies' indbyrdes forhold, med særlig fokus på det tredje og adaptive lag.

Porøse grænsedragninger

Iblandt projekterne findes eksempler, hvor grænserne er mere porøse, så fremtidig brug ikke er distinkt afgrænset, men har mulighed for at sprede sig efter behov. Her tænkes især på OMAs 'Parc de la Villette' og Downsvie Park, der har hver sin tilgang til porøs grænsedragning. Med porøse grænser menes der grænser, der over tid kan flyttes, gennemtrænges eller opløses i fladen.

Konkurrenceforslaget til 'Parc de la Villette' består af fem overlajrede lag, der hver påvirker konkurrenceområdet flade. De fem lag består af et bagvedliggende lag med opdeling af området i parallelle bånd; et lag med bebyggelsesprogrammer, et lag med mindre programmer som kiosker, toiletter, mødesteder og pavilloner; et lag med infrastruktur og et lag med beplantning. Det er projektets ambition at opnå så mange programmatisk og aktivitetsmæssige sammenfald som muligt gennem superimponering af de forskellige lag.

I 'Parc de la Villette' er det projektets bagvedliggende lag af parallelle programmatisk

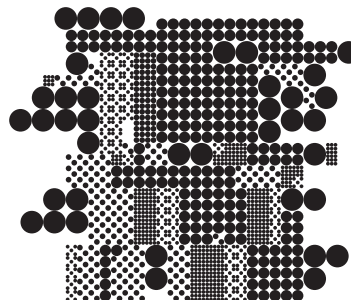
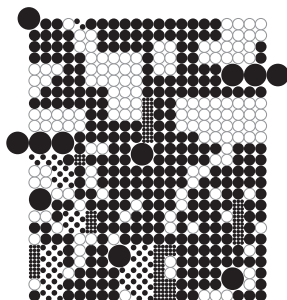
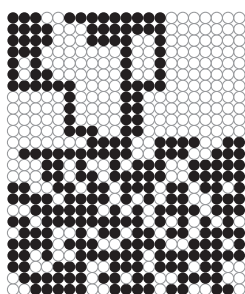
bånd, der kan adaptere og forandre sig. Hvis et bånd og dets program ændres pga. byens og brugernes behov, kan det udvides eller slettes qua behovet. Båndenes afgrænsning er således midlertidig og afspejler konteksten og brugernes behov. Parken er ikke tungt programmeret med bygninger, infrastruktur osv., hvilket muliggør fleksibiliteten.

De tre 'surface strategies' er dermed (hovedsagelig) repræsenteret i laget med de parallelle bånd (Demarkation) og infrastruktur-laget (Infrastruktur). Det tredje og adaptive lag er repræsenteret af de adaptive bånd med deres porøse afgrænsning. Koolhaas har bevidst arbejdet med adaptionsevnen, og formulerer i sin beskrivelse af projektet, at projektets ambition er at skabe et projekt, der kan udvikle sig over tid:

"The underlying principle of programmatic indeterminacy as a basis of the formal concept, allows any shift, modification, replacement, or substitution to occur without damaging the initial hypothesis."

Rem Koolhaas, SMLXL, s. 921.

Et andet eksempel på porøse grænsedragninger i fladen er OMA/Rem Koolhaas', Bruce Mau og Inside Outsides vindende konkurrenceforslag til 'Downsview Park' i Toronto i 1999. Her arbejdes også med en lagdelt struktur, der består af forskellige indgreb, spændende fra infrastruktur til (mindre) bebyggelsesprogramatiske intentioner. Projektet argumenterer for at investere i landskab frem for by, for at kvalitetssikre området og skabe en stærk rumlig identitet for den fremtidige udvikling. Selve konkurrenceområdet betragtes som et sammenhængende felt, der danner baggrund for forskellige indgreb. Landskabelige såvel som bygningsmæssige elementer placeres i (hovedsagelig cirkulære) punkter. På hele feltet er der et fint net af stisystemer (1000 pathways) som forbinder området afgrænsning bedst muligt med dets kontekst (Czerniak 2002).

Diagrammer for Downsview Parks vækstmodel. De tre illustrationer repræsenterer tre forskellige trin.

Ud fra de tre 'surface strategies', er der ikke et egentligt organiserende princip (demarkation), da projektets hovedkoncept er baseret på en samlet homogen feltbetragtning –*et tabula rasa*. Det infrastrukturelle lag er delvist repræsenteret af stisystemet. Det tredje adaptive lag har størst indvirkning på selve organiseringen, hvor der ikke i udgangspunktet findes klare afgrænsninger eller zoner, men derimod et stort felt, der koloniseres efter behov. Der er tale om porøse grænsedragninger, da det bagvedliggende felt eller infrastrukturen i udgangspunktet ikke determinerer områdets fremtidige udseende og virke, men danner baggrund og mulighed for forskellige indgreb over tid og i forhold til behov.

Superimposede grænsedragninger

Andre projekter benytter sig af initierende grænsedragninger til at imødekomme fremtidig udvikling gennem en superimposeret demarkation. Med den superimposede grænsedragning menes at opdelingen fungerer på flere overlejrede lag, og hvor deres individuelle geometri er tilpasset de andre lag. Der arbejdes således organisationsmæssigt med et initi-

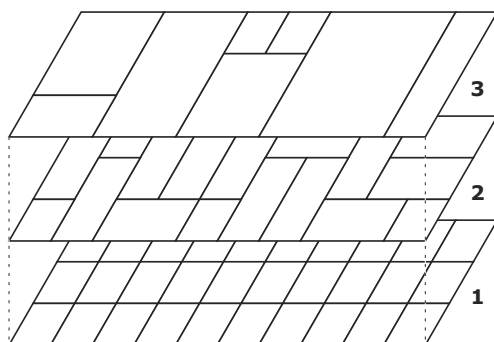

Diagram for den overlejrede opdeling samt plantegning fra Beigel & Christou (1995)

erende layout der kan indgå i andre organisationsmæssige sammenhænge.

Af eksempler på projekter med superimposede grænsedragninger kan nævnes Dominique Perraults 'Unimetal'-projekt og Andrea Branzis to-trins-studie 'Agronica/Strijp Philips'.

Et eksempel på hvor afgrænsningernes geometri er udmålt efter både midlertidig og mulig fremtidig brug er Beigel & Christous projekt 'Brikettfabrikk Witznitz' (Beigel & Christou, 1995). I Beigel og Christous projekt for et afviklet mineområde ved Leipzig fra 1995, herskede der flere ubekendte faktorer i projektet. Efter murens fald og den efterfølgende afvikling af de store østtyske industrier, var hovedsagelig den manglende vished om urban vækst et væsentligt element, der skulle tages stilling til i udarbejdelsen af projektforslaget. De tidligere industriområder skulle konverteres, men uden aktuelle urbane programmer til at sætte i industriens sted. Selve projektet som helhed består af en række forskellige indgreb, men i denne sammenhæng er det primært deres forslag til en udviklingsmodel for byen Borna, der er interessant.

På baggrund af uvisheden for byens fremtidige vækst og horisontale udvikling, var det besværligt at komme med en egentlig langsigtet planløsning for udviklingen af området. Beigel og Christou foreslog at udstykke og anlægge et større område ved byen til nytte- og kolonihaver med små frugttræsplantager.

Matrikuleringen fulgte et mønster, så der senere kunne opføres patiolboliger på de små felter, og hvis der skulle blive behov for større bebyggelsesmæssigt indgreb, kunne flere felter slås sammen.

Grænsedragning er indskrevet under 'superimposede grænsedragning', da det oprindelige mønster både er tegnet ud fra den aktuelle og en mulig fremtidig brug.

Relateres projektet til Corners tre 'surface strategies', er det også her det matrikulerende lag, der er under størst påvirkning af adaptionslaget. Selve den initierende opdeling og koblingen til den eksisterende infrastruktur er ikke spektakulære i sig selv, men adaptationsevnen over tid medvirker til at projektet kan klassificeres som et landskabsurbant projekt.

Konceptuelle grænsedragninger

Sidste gruppering rummer eksempler på at grænsedragningen er relateret til projektets overordnede arkitektoniske ide, som f.eks. griddet eller 'patches'. Her tænkes særligt på

Illustration fra 'Patchwork Metropolis' (Neutelings 1991)

Neutelings' 'Patchwork Metropolis', som er et studieprojekt for den sydlige flanke af Randstad, omfattende båndet mellem Rotterdam og Den Haag. Neutelings model for fremtidig udvikling opstod på baggrund af en analyse af de eksisterende forhold. Området mellem de to byer bestod af en række forskellige landskabstyper, spændende fra havneindustri, til byer, landsbyer, landbrug, drivhuse og rekreative områder. Områderne var afgrænsede felter, der tilsammen udgjorde en ny type by, 'Patchwork Metropolis'. Felterne er uafhængige af hinanden, men udgør tilsammen det flimrende og sammensatte billede, der skulle være områdets særlige kendetegn. På dette område har Neutelings' model flere lighedspunkter med Smets koncept om 'Montagen' som rumligt koncept for (landskabsurbane) projekter (Smets 2002).

Eftersom grænsedragningen er direkte relateret til det overordnede koncept, der består af 'patches' som ikke er forbundet til en egentlig skala, er det muligt at arbejde med kollaps af grænsedragninger. Når et program eller aktivitet ekspanderer, fjernes grænserne til dets nærmeste felter og disse inddrages. Konceptet vil givetvis kun fungere og komme til sin ret over store tidsspænd når det implementeres i en større urban skala og kontekst. Som i de tidligere nævnte eksempler, besværliggør konsolideringer gennem bebyggelse og infrastrukt-

tur adaption og transformation. Alligevel er 'patchen' og dens opførelse og afgrænsning som rumligt element interessant, da flere teoretikere henviser til den som en særdeles egnet forståelsesmodel af den nutidige by (Corner 2006, Smets 2002).

I forhold til de tre 'surface strategies', er der ikke umiddelbart den egentlige grænsedragning -men snarere selve konceptet eller ideen om grænsedragningen, der er interessant. Adaptionslaget introducerer et rumligt koncept, der som overordnet ambition dyrker forskelligheden og sammensætheden for området. De forskellige felter og deres rolle og beskaffenhed er underlagt konkurrenceprægede eksistensvilkår, hvor de 'stærkeste' patches overlever.

Vurdering

I praksis er indfrielsen af det tredje lag, "Adaption" ikke umiddelbart let. Succeskriterierne ligger ikke kun i at planen kan ændres over tid, men at mulighederne er tænkt ind i det oprindelige løsningsforslag. Det stiller med andre ord en række krav til de planmæssige løsninger, der etableres i de to første 'surface-strategies'. Hvis det tredje lag skal kunne virke, er det vigtigt at de to første lag ikke behandles som i den mere konventionelle planlægning. Som Corner beskriver det tredje lag, bør det introducere permeabilitet og

adaptionsevne i *forhold* til de to første lag. Hvis ikke dette aspekt indarbejdes og indfries, er der stor sandsynlighed for at de to første lag kommer til at fremstå som stive (i modsætning til den 'soft urbanism', Corner refererer til) og determinerede i en grad der minder om den konventionelle planlægnings fiksering gennem objekter.

Dette forhold rummer flere paradokser, der skal håndteres og bearbejdes: På den ene side skal man arbejde med (infra)strukturer og grænsedragninger, og på den anden side skal der indarbejdes med en mulig opløsning af samme.

Også laget med infrastruktur volder større problemer i forhold til det tredje lag. Infrastruktur er nødt til at materialisere sig, og har derudover en klar funktion. Klarheden og effektiviteten af denne funktion kan være et succeskriterium for videre udvikling.

Karakteren af infrastrukturen er også væsentlig. En grussti eller en mindre rute over en græsmark er nemme at adaptere (flytte eller ændre), hvorimod infrastruktur for afvanding og servicering med kloakering, elektricitet, osv straks er mere besværlige og omkostelige at transformere. Asfalterede veje og vejanlæg hører også til i denne ende. Jo større et infrastrukturelt indgreb man laver, desto mere konsoliderer man sit projekt rammer, og adaptions- og transformationsmuligheder begrænses.

Mange af ideerne om de adaptive grænsedragninger og en mere flydende, procesbetinget og fleksibel planløsning problematiseres således af fysiske konsolideringer gennem infrastruktur og bebyggelse. Det kan derfor være svært at opretholde adaptions- og transformationsevnen over tid, når der er bygningsprogram og større infrastrukturelle indgreb involveret. De fleste af ambitionerne er kun løst på et konceptuelt plan i projekterne, og det er derfor problematisk at konkludere at løsningsmodellerne også kan fungere i praksis. Men kun få af de beskrevne projekter kan anvise empirisk materiale til at kvalificere tilgangens evner og de tre 'surface strategies'.

Mange af de landskabsurbane projekter er successive i deres behandling af grænsedragning og infrastruktur. Udbygningen sker dermed gradvist, og adaption og transformation sker ligeledes gradvist. Her tænkes særligt på 'Brikettfabrik Witznitz' og WEST8's 'Buckthorne City'. Der mangler imidlertid også realiseret

empirisk materiale på den successive model, men det er givetvis lettere at forestille sig at et givent projekt kan adapteres og transformeres i dets udviklings- og implementeringsfase end efter større konsolideringer med bygninger og infrastruktur har fundet sted.

Denne kritik berører nogle væsentlige elementer i Corners udlægning af 'Surface Strategies'. Især spørgsmålet om skala og kornstørrelse rejses. De tre 'surface strategies' synes bedst egnede til at operere enten i stor skala og over et længere tidsspænd, eller i lille skala (som eksempelvis park og mindre beboelsesområder) og med lav grad af konsolidering. I den store skala kan strategierne fungere i kraft af et overordnet abstraktionsniveau, hvor forskellige programmer og infrastrukturer endnu ikke er konsoliderede. Brugen af bygninger og bebyggelsesstrukturers rolle i projektområdet kan dermed ændres over tid, og ambitioner og intentioner kan ændres løbende.

Fleksibilitetens paradoks opstår når infrastruktur eller bygninger konsoliderer projektets plan. Byudviklingsmæssige projekter i stor skala omfatter som regel bebyggelsesstrukturer og programatiske intentioner, som fordrer med etablering af infrastruktur for øgning af områdets attraktion mhb på vækst. Ved ikke at tage disse faktorer i ed, for at holde flest mulige løsninger åbne, ligger en arkitektonisk konceptuel faldgrube. Dette forhold påpeger og reagerer Smets på i sin artikel (Smets 2002), hvor erkendelsen af de uvisse faktorer og ønsket om fleksibilitet i projektet medfører at man undviger for konkrete udsagn og designmæssige konsolideringer, der ifølge Smets er essentielle for et arkitektonisk planlægningsprojekt.

Successionsmodellen er således nok bedst mulige bud på hvordan de tre 'surface strategies' kan operere i bebyggelsesmæssig kontekst. Der findes som nævnt ikke erfaringsmæssigt materiale på projekter der arbejder med løbende transformationer af programmer og forhold dem imellem. Flere projekter indeholder den løbende transformation i deres konceptuelle udgangspunkt, men beskriver ikke nærmere hvordan transformationen praktiseres efter første runde af konsolidering. Her tænkes særligt på både OMAs 'Downsview Park' og 'Neutelings 'Patchwork Metropolis'. Successionsmodellen kan indeholde landskabelige strukturer, der er i stand til at optage forskellige bebyggelsesmæssige programmer, dikteret af udviklingen. Den landskabelige

struktur er ikke afhængig af de bebyggede programmers realisering eller karakter, men kan udover sin rolle som organiserende element udgøre en rumlig identitet for området. Eksempler herpå kunne være 'Brikettfabrik Witznitz' og WEST8's 'Buckthorne City', der begge arbejder med et grid-baseret løsningsforslag. Kobles griddets strukturelle og organisatoriske egenskaber med en landskabelig dimension, kan man forestille sig en successiv landskabsurban model der kunne virke.

Perspektivering - Surface strategies som landskabsurban metode

På grund af de tre lags indbyrdes forhold, deres samlede adaptationsevne, og deres umiddelbare relation til praksis (demarkationslaget og infrastrukturlaget) synes de tre surface strategies samlet set egnede til at koncipere et landskabsurban projekt. Men det tredje lags adaptationsevne møder modstand, når projektets konsolideringsgrad øges gennem etablering af infrastruktur og opførelse af bygninger. Tænkes projektet gennem de tre strategier i en successiv og refleksiv planlægning / rolle, kan de tre principper sagtens opnå relevans i praksis. Denne kritik er ikke kun møntet på de tre 'surface strategies', men på den landskabsurbane

tilgang generelt. Mødet mellem den landskabelige procestækning og konsolideringer som uundgåeligt produkt af urbaniseringsprocesser, medfører et paradoks, der berører tilgangens proces- og transformationsbaserede udgangspunkt.

På baggrund af denne kritik, kan man konkludere at de tre 'surface strategies' er kvalificerede til udarbejdelsen af et landskabsurban projekt. Men med det forbehold at det landskabsurbane projekt er et urbaniseringsprojekt, hvor det arkitektoniske hovedgreb er funderet i en landskabsbaseret betragtning og udgangspunkt, og hvor landskabet (altså den struktur, de tre SS etablerer og sikrer) kan OPTAGE mulig udvikling over tid, uden at kompromittere sit arkitektoniske konceptuelle udgangspunkt.

Med ovenstående betragtninger om succession in mente, kan man påstå at landskabsurbanismen og de tre 'surface strategies' imødekommer den refleksion og erkendelse af uviste faktorer, som både Koolhaas og Ascher beskriver. Hovedsagelig apaptionslaget er agent for at projektet imødekommer Koolhaas' ønske om uvished og ikke-determinering og Aschers ide om en refleksiv planlægning.

AUTHOR

Rune Chr. Bach

Architect MAA, Ph. D.

Institute for Landscape and Urbanism, Aarhus School of Architecture, Denmark

rune.chr.bach@gmail.com

NOTES

¹ Artiklen indgår i phd-projektet 'Den Grænseløse Bys Landskaber' ved Institut for By & Landskab, Arkitektskolen Aarhus. Afhandlingen handler om hvordan den arkitektoniske planlægning kvalitativt kan behandle de urbaniseringsprocesser, der er opstået som et produkt af den øgede globalisering. Det er faktorer som øget individualisme, øget mobilitet, øgede kommunikationsmuligheder og øget konkurrence og samarbejde byer imellem, som i høj grad påvirker den arkitektoniske planlægnings praksis, men som ikke umiddelbart medfører en arkitektonisk ambition eller en egentlig arkitektonisk manifestation. Afhandlingen diskuterer landskabsurbanisme som planlægningsmæssig tilgang med særlig fokus på udviklingen af forholdet mellem by og land. Den landskabsurbane tilgangs operationelle bestanddele analyseres og syntetiseres som model til at håndtere og proaktivt at gøre brug af ovennævnte urbaniseringsprocesser i den arkitektoniske planlægning, med henblik på at udkrystallisere et operativt grundlag til brug i praksis.

I papiret refereres hovedsagelig til den gren af og skala af den landskabsurbane diskurs, der omfatter og behandler byernes horisontale udvikling og spredning.

I afhandlingen analyseres og syntetiseres de forskellige taksonomier, med en tredelt model som resultat. I denne tredeling indgår Corners ide om 'surface strategies' som et muligt metodisk udgangspunkt i konciperingen af et landskabsurbant projekt.

² Corner formulerede mødet mellem landskab og urbanisme i meget af sin forskning i midten af 1990'erne (Waldheim 2002), hvor flere af artiklerne er publiceret i antologien 'Recovering Landscape' (Corner 1999a, 1999b).

³ Charles Waldheim forklarede i et oplæg på 'Scale and Mobility'-konferencen på Aarhus Arkitektskole i marts 2006 at selve begrebet opstod i dialog mellem de tre parter. Senere har de hver især bidraget til begrebsliggørelsen.

⁴ Fælles for dem alle er, at de forsøger at indkredse landskabsurbanismens operative grundlag. Men de resulterer i forskellige taksonomier med forskelligt virke, og repræsenterer som sådan tilgangens bredde. Taksonomierne spænder fra en overordnet diskussion af landskabets muligheder i forhold til planlægningen, hvor især Marots forslag til en taksonomi befinder sig (Marot, 1999), til specifikke designmæssige og metodiske trin for udvikling af det post-industrielle lands-

kab, repræsenteret af Waldheim (Waldheim 2001).

Corner forsøger at favne hele tilgangens spænd, hvor Smets (2002) og Bach & Clemmensen (2005) specifikt arbejder med tilgangens designmæssige bestanddele og muligheder. Taksonomierne og operationaliseringen i forhold til praksis rummer således forskellige udlægninger, der spænder fra overordnede hensigtsklæringer til konkrete bud på design-operationer. I mit arbejde med at konkretisere og instrumentalisere tilgangen, har jeg opstillet tre overordnede (og generelle/normative) bestanddele for et landskabsurbant projekt. De består af

- et optisk niveau, hvor brugen af økologibegrebet og feltbetragtningen er væsentlige;
- et metodisk niveau, der påpeger nødvendigheden og potentialet i procesænkningen; og
- et repræsentativt niveau, der diskuterer nye repræsentationsformer som følge af det udvidede virkefelt.

⁵ I min tredelte taksonomi, indgår de tre 'surface strategies' i det metodiske niveau. Den økologiske optik er en forudsætning for modellen, hvilket for alvor kommer til udtryk i den tredje 'surface strategy'. En økologisk eller felt-baseret horisontal forståelse for de urbane forhold er nødvendig for at kunne indlejre ideer om fleksible grænsedragninger og hybridisering i et projekt. Corners tre 'surface strategies' ser jeg som et muligt redskab til at operere og aktivere de tre niveauer i projektudviklingsfasen.

⁶ I min afhandling benytter jeg følgende landskabsurbane referenceprojekter: OMA/Rem Koolhaas' 'Parc de la Villette' (1982), OMA/Rem Koolhaas' 'Ville Nouvelle Melun-Sénart' (1987), OMA/Rem Koolhaas, Bruce Mau & Inside Outsidés 'Downsview Park' (1999), Xaveer de Geyter Architects' 'After Sprawl' (2002), Dominique Perraults 'Unimetal' (1994), Beigel & Christous 'Brikettfabrikk Witznitz' (1995), Andrea Branzi's 'Agronica' & 'Strijp Philips' (1994 & 2000), Koolhaas & Ungers' 'Archipelago City' (1977), WEST8's 'Buckthorne City' (1995) og Field Operations' 'Downsview Park' (1999).

⁷ Analyserne er en del af min afhandling, og vil i begrænset omfang blive præsenteret på seminaret.

LITERATURE

- ALLEN, STAN: 'Points and Lines. Diagrams and Projects for the City', Princeton Architectural Press, New York, 1999.
- ALLEN, STAN: 'Mat Urbanism – the Thick 2D', i 'CASE: Le Corbousier's Venice Hospital', Harvard Design School / Prestel, New York, 2001.
- BACH, RUNE & CLEMMENSEN, THOMAS: 'Landskabstilgangen', Nordisk Arkitekturforskning #2, 2005. Findes også i forlænet udgave som arbejds-papir med bilag på:
http://aarch.dk/institutter/institut_for_by_og_landskab/arbejds-papirer/
- BEIGEL, FLORIAN & CHRISTOU, PHILIP: 'Brikettfabrik Witznitz: specific indeterminacy – designing for uncertainty', i Architectural Research Quarterly #2 vol.2, 1996.
- CORNER, JAMES: 'Recovering Landscape as a Critical Cultural Practice', i 'Recovering Landscape', James Corner (ed.), Princeton Architectural Press, NYC, 1999a.
- CORNER, JAMES: 'Eidetic Operations and New Landscapes', i 'Recovering Landscape', James Corner (ed.), Princeton Architectural Press, NYC, 1999b.
- CORNER, JAMES: 'Landscape Urbanism', i 'Landscape Urbanism – a Manual for the Machinic Landscape', ed: Mohsen Mostafavi & Ciro Najle, AA Publications, London, 2003.
- CORNER, JAMES: 'Formgivning som Ekologisk Kraft', MAMA # 19, Stockholm, 1998.
- CORNER, JAMES: 'Terra Fluxus', i 'The Landscape Urbanism Reader', Charles Waldheim (ed.), Princeton Architectural Press, NYC, 2006.
- CZERNIAK, JULIA: 'CASE: Downview Park, Toronto', Harvard Design School / Prestel, New York, 2002.
- KOOLHAAS, REM & MAU, BRUCE: 'SMLXL', Monacelli Press, NYC, 1995.
- MOSTAFAVI, MOHSEN: 'Landscapes of Urbanism', i 'Landscape Urbanism – a Manual for the Machinic Landscape', ed: Mohsen Mostafavi & Ciro Najle, AA Publications, London, 2003.
- NEUTELINGS, W. J.: 'Patchwork Metropolis' in: 'Willem Jan Neutelings, Architect', 010 Publishers, Rotterdam 1991
- SHANE, GRAHAM: 'The Emergence of "Landscape Urbanism"', Harvard Design Magazine #19, 2003/2004.
- SHANE, GRAHAM: 'The Emergence of Landscape Urbanism', i 'The Landscape Urbanism Reader', Charles Waldheim (ed.), Princeton Architectural Press, NYC, 2006.
- SHANNON, KELLY: 'From Theory to Resistance: Landscape Urbanism in Europe', i 'The Landscape Urbanism Reader', Charles Waldheim (ed.), Princeton Architectural Press, NYC, 2006.
- SMETS, MARCEL: 'Grid, Casco, Clearing and Montage', i TOPOS # 38, 2002.
- WALDHEIM, CHARLES: 'Landscape Urbanism – a Genealogy', PRAXIS, 2002.
- WALDHEIM, CHARLES (ED): 'The Landscape Urbanism Reader', Princeton Architectural Press, NYC, 2006.
- WALDHEIM, CHARLES: 'Landscape as Urbanism', i 'The Landscape Urbanism Reader', Charles Waldheim (ed.), Princeton Architectural Press, NYC, 2006.
- WALDHEIM, CHARLES: 'Decamping Detroit', i 'Stalking Detroit', ed: Daskalakis, Waldheim & Young, ACTAR Publishers, Barcelona, 2001.